

DAGENS FRÅGOR

Storm i ett vattenglas? Den artikel om »Undén och vår utrikespolitik», som redaktör Gunnar Unger publicerade i föregående häfte av denna tidskrift, har inte gått spårlöst förbi. Den har tvärtom väckt en uppmärksamhet så livlig, att man frestas tala om en storm i det vattenglas, vars ljumma, något grumliga, något unkna och mycket grunda innehåll är svensk utrikespolitisk opinion. Skulle man bara se till den kvantitativa sidan av de inlägg, som artikeln föranlett — ett halvt hundratal ledare i tidningar företrädande samtliga partier och de mest skilda landsändar — vore det rent av befogat att påstå, att den framkallat en utrikespolitisk debatt i Sverige.

Det började så försiktigt med några förpostfäktningar i regeringsorganet Morgon-Tidningen och dess utrikespolitiska eko inom folkpartiet, Stockholms-Tidningen, i vilka man med icke alltför väl spelad oro undrade, om de i hr Ungers artikel framförda åsikterna verkligen kunde vara representativa för högerpartiet och dess ledare. Men generalangreppet lät inte länge vänta på sig. Det kom i så dramatiska och sensationella former, som tänkas kunde, nämligen genom statsministerns öppningstal vid socialdemokratiska partikongressen. Han ställde däri högerledaren till ansvar för artikeln i Svensk Tidskrift och avkrävde honom räkenskap för hans ståndpunkt beträffande vår alliansfria politik.

Hr Erlander uttalade bl. a. att »ett nytt utrikespolitiskt program framlagts i högerns tidskrift» och lämnade ett referat härav. »Allt detta kunde avfärdas som betydelselösa och förvirrade spekulationer», fortsatte han, »om inte hr Hjalmarson stundom uttryckt sin anslutning till den alliansfria politiken i så dunkla och besynnerliga ordalag, att fler än artikelförfattaren kan ha bibringats uppfattningen att högern velat presentera en ny utrikeslinje. Hr Hjalmarson bör vara medveten om att han därigenom utsätter vårt land för betydande risker. Vår alliansfria utrikespolitik bygger nämligen på att full klarhet råder om dess innebörd. Vi tillmäter enigheten om utrikespolitiken ett betydande värde, men vi tvekar inte att ta strid med dem som anser att vi bör överge alliansfriheten», slutade statsministern sitt förmaningstal.

I ett intervjuuttalande dagen därpå, förklarade hr Hjalmarson att detta var »det kära gamla talet», som hr Erlander med smärre variationer och olika aktuella förevändningar höll varje valår — högerledaren tillade att han bara gått och väntat på att det skulle komma. Beträffande den åberopade artikeln yttrade hr Hjalmarson »att den hade många träffande formuleringar, men det fanns också vissa saker i den, som jag skulle uttryckt annorlunda». (Spärrat här.) Den omständigheten att högerledaren icke hade några som helst reservationer att göra i fråga om artikelns sakinnehåll, utan endast i fråga om dess utformning på vissa punkter, föranledde, som man kunnat vänta, ett nytt angrepp från statsministern. I sitt avslutningstal vid socialdemokratiska partikongressen

återkom han sålunda till ämnet och avkrävde på nytt hr Hjalmarson ett besked om hans utrikespolitiska ställningstagande.

Under den mellanliggande veckan och även därefter har den socialdemokratiska pressen över hela landet varierat statsministerns text i olika tongångar, alltifrån det hysteriska tungomålstalandet i ambassadör Edbergs Ny Tid till det bornerade snusförnuftet i chefredaktör Elfving Morgon-Tidning. Till samma linje har — förutom bondeförbundspressen, vilket kanske inte behöver tilläggas — även vissa folkpartitidningar anslutit sig. Det gäller särskilt Kreuger-pressen och Harry Hjörnes Göteborgs-Posten, tidningar, vilka med sin neutralistiska propaganda icke dra sig för att gå den östliga »fredsoffensivens» organisatörer till handa. Andra folkpartitidningar med större mått av frigjordhet från det officiella utrikespolitiska vanetänkandet såsom Handelstidningen och Vestmanlands Läns Tidning ha påpekat det löjliga i att varje försök att blåsa liv i den domnade utrikespolitiska debatten skall framkalla formliga raseriutbrott hos statsministern, t. o. m. när blott och bart en skandinavisk försvarssamverkan åsyftas, en tanke som tidigare inte varit honom själv främmande. Dagens Nyheter har för sin del gått ända därhän att karakterisera de tankar och förslag, som föranlett kritiken mot högern, såsom »ytterligt försiktiga och begränsade» och »nära anknutna till den officiella politiken»! Vad slutligen angår högerns egen press har den, tydligtvis i förbidan på en signal från partiledaren, med några få undantag intagit en försiktigt avvaktande hållning, som understundom inte undgått att präglas av rådvillhet, ja, ren förvirring.

Det mest utmärkande för den pressdiskussion, som hittills förekommit, är att den — på det stora hela taget — inte tillfört ämnet några nya synpunkter, utan nöjt sig med upprepadet av klichéer och, för kritikens vidkommande, just de klichéer statsministern begagnat i sina tal på partikongressen. Ändå borde, för var och en som gittat sätta sig in i saken, åtminstone följande huvudpunkter klart framstå. Svensk Tidskrift är icke »högerns tidskrift» — till skillnad från Tiden är den icke något partiorgan utan ett fritt och självständigt forum för konservativ idédebatt. Hr Ungers artikel var också mycket riktigt avsedd som ett utrikespolitiskt debattinlägg. Mot slutet av detta inlägg försökte författaren att på grundval av ledande högerpolitikens och främst hr Hjalmarsons uttalanden fixera högerns utrikespolitiska ståndpunkt. Han fann denna vara — och det är artikelns springande punkt, vilken tycks ha undgått hr Erlander och alla hans eftersägare — att det är möjligt att inom alliansfrihetens ram (spärrat här) vidta alla de nödvändiga åtgärderna för den samverkan västerut, som var och en vet skulle vara oundgänglig vid ett krigsfall. Därifrån drog hr Unger den slutsatsen att det vore praktiskt att ingå en militär samverkan med Norge och Danmark i försvarsförbundets form. Detta sistnämnda var emellertid hans personliga synpunkt och har aldrig utgivits för att vara högerns eller hr Hjalmarsons.

Men även om högern verkligen haft ett skandinaviskt försvarsförbund på sitt program, hade det då funnits fog för hr Erlanders & Co:s anklagelser om att högern vill överge alliansfriheten? Nej, naturligtvis inte. Beviset — vilket kritikerna sorgfälligt underlätit att diskutera — är

Jugoslavien. Detta land betraktas alltså som neutralt, ja, som ett mönster av neutralitet. Dess utrikespolitik har ständigt och med beundran av svensk socialdemokrati åberopats såsom föredömlig. Och vad är det Jugoslavien har gjort? Jo, utan att själv ansluta sig till Atlant-pakten har det ingått militärallians med två av sina grannländer, som tillhöra pakten. Men detta är ju precis vad hr Unger föreslagit för vårt lands vidkommande. Varför skulle den politik, som när Jugoslavien tillämpar den, i Morgon-Tidningen prisas som ett beundransvärt exempel på utrikespolitisk balanskonst, i samma tidning plötsligt bli »sämsta möjliga kom-pott av halvhet och lurendrejeri» om den skulle tillämpas av Sverige? Är detta logik? Nej, naturligtvis inte. Det är demagogi, det grövsta slag av demagogi som i valtid kan begagnas för att komma ett motståndarparti till livs. Hr Erlander är minst av alla okunnig om de försvarspolitiska realiteter, som förestava högerledarens och hans meningsfränders uppfattning om den utrikespolitiska linje vi böra och måste följa. När han kritiserar högerens krav på handlingsfrihet i utrikespolitiken och därmed ger upptakten till en utrikespolitisk valstrid, talar han mot bättre vetande.

Detta framgick också med all önskvärd tydlighet av det tal inför högerens riksdagsgrupp, i vilket hr Hjalmarson nyligen upptog kritiken till mera utförligt bemötande och där han krävde en öppen debatt utan hyckleri. »Vi är tvungna att räkna med bistånd vid ett stormaktsangrepp — och det enda land från vilket ett angrepp kan hota är Ryssland», framhöll högerledaren. »Därför är det dubbelt angeläget att vi klart manifesterar vår samhörighet med de fria demokratierna... Militärt bistånd i modern tid kan inte improviseras. Vi kan däremot praktiskt förbereda oss på, att ett bistånd blir så effektivt som möjligt. Detta kan ske utan att vi därigenom minskar vår utrikespolitiska handlingsfrihet. Vi kan anpassa vår militärtekniska standard till vad som gäller i demokratierna. Vi kan bygga våra flygfält så att de kan användas av dem som kommer till vår hjälp. Vi lägger redan ner mycket arbete på att vad som än händer kunna ha ett fönster öppet mot väster. Om Skandinavien angripes samtidigt måste det försvaras gemensamt. Detta är ett faktum som inte försvinner, därför att vi talar om något annat, ett faktum, som undan för undan påverkat våra dispositioner och måste göra det även i fortsättningen.»

Ett studium av denna deklaration visar att den punkt för punkt i sak överensstämmer med hr Ungers »program» i Svensk Tidskrift — så när som på den formliga militärallians med Norge och Danmark, vilken författaren uttryckligen framhöll som sitt personliga förslag. Sedan detta blivit klart borde den försagdhet, som präglat stora delar särskilt av högerens landsortspress i sammanhanget inte längre vara nödvändig. Då borde man vara befriad från att behöva stöta på inlägg så blamerande i sin blandning av okunnighet och enfald som exempelvis Sydsvenska Dagbladets kommentar till Svensk Tidskrifts artikel, vilken gav vid handen att skribenten varken läst artikeln i fråga eller förmått följa Jarl Hjalmarsons utrikespolitiska inlägg i Sveriges riksdag. Det är visserligen sant att det är valtider och att utrikespolitiken är en ömtålig fråga. Men det är också sant och långt mer väsentligt, att, som högerledaren påpekar, det finns fakta, som inte försvinna därför att vi tala om något annat.

**Nyorganisation — Måndagen den 14 maj kungjorde Sovjetunionens re-
icke nedrustning!** gering hemförlovnigen av 1,2 miljoner man från 1
maj 1957, varigenom 60 divisioner och 3 flygeskadrar skulle kunna upp-
lösas. Vidare skulle 375 örlogsfartyg överföras till marinreserven och
30 000 man, nu garnisonerade i tyska östzonen, återkallas. De från aktiv
tjänst friställda soldaterna skulle placeras i industrien och i jordbruket.

Mera fick världen icke veta, men det var tillräckligt för att västerut
välla den avsedda sensationen och under pingstveckan ge material till
en mångfald betraktelser av politiker och pressorgan — helst som, enligt
uppgift, krigsministern, marskalk Sjukov, nyligen rapporterat, att den i
följ av våras beslutade minskningen med 640 000 man av manskapsnume-
rären nu verkställts och de entledigade »utan friktioner» förmedlats till
civilt arbete. Denna åtgärd väckte då sådant bifall hos neutralister och
pacifister på andra sidan järnridån med motsvarande förvirring hos den
principiellt försvarsvänliga majoriteten hos de fria folken, att den frestade
till upprepning i större skala.

Självhärskarna i Kreml kunna därvid icke fränkännas en högt upp-
driven förmåga att publicera sina storpolitiska schackdrag i sådant sam-
manhang och vid sådan tidpunkt, att de uppnå maximal propaganda-
effekt. FN:s nedrustningskonferens i London hade ju i våras strandat
på Gromykos vägran att godkänna ett betryggande kontrollsystem för en
internationell nedrustning och dettas komplettering med Eisenhowers
Genèveförslag från sommaren 1955 om övervakning från luften som var-
ningsberedskap mot faran för ett nytt Pearl Harbor, som med nutida
atomvapen skulle kunna bli ett dråpslag för en överraskad motpart.
Detta Gromykos negativa besked, som daterar sig redan från de första
atomdiskussionerna i FN 1946, bekräftades högljutt av Chrusjtjov och
Bulganin under deras senaste besök i Storbritannien. Men detta uppen-
bara sabotage av förhoppningarna på någon behållning av de ändlösa
nedrustningsdiskussionerna hade påtagligen så motverkat intrycken i
Västerlandet av både 1955 års ovannämnda nedskärning av den sovjet-
ryska krigsmakten och av den flödande bolsjevikiska fredsretoriken att
en ny stimulans ansågs önskvärd. Denna kom och förlades kvällen före
de franska gästernas, konseljpresidenten Mollets och utrikesminister
Pineaus, ankomst till Moskva. De skulle hälsas med en fait accompli i
fråga om nedrustningen sådan man ville gestalta den i Kreml. Där motsåg
man också att konferenserna med fransmännen skulle få ett fruktlöst
förlopp, vilket borde bortskymmas av ett nytt faktum, ägnat att tilltala
alla västliga medlöparens fantasi och nära deras illusioner.

Har detta uppsåt lyckats? Det kan ännu icke med säkerhet bedömas.
För folkens massor ha ännu inga tecken förspotts, men det är löftesrikt
att åtminstone åtskilliga socialdemokratiska partier synas vara övervä-
gande skeptiskt inställda. På den svenska partikongressen före pingst
kunde sålunda intet eko av det ryska budskapet registreras. Försvars-
ministern Torsten Nilsson åstadkom tvärtom en nästan lika enhetlig
samling kring sitt positiva program som då han i våras genom sitt ener-
giska ingripande på ett gruppmöte slog tillbaka de attacker mot fjärde
huvudtiteln, som alltför många defaitistiska frondörer inom riksdags-
fraktionen — enligt Morgon-Tidningen »försvarsrealisationens första

svalor» — i första omgången försökte. Ändå förelåg en lockelse att till septembervalen kunna presentera en så populär och beprövad paroll som prutningar på försvarskostnaderna! Socialisterna Mollet och Pineau i Moskva blevo icke heller imponerade av det improviserade sovjetryska initiativet utan läto Chrusjtjov, Bulganin och Molotov förstå att utan internationell inspektion en demobilisering icke hade någon avgörande betydelse för nedrustningsproblemet. De fastslogo jämväl att så länge förtroendet saknades mellan öst och väst, Frankrike icke ämnade revidera sin militära allianspolitik.

Ännu kyligare lyda omdömena från västerns huvudstäder, i synnerhet Washington. Utrikesminister Dulles betonade på sin presskonferens förestående, att Sovjetunionens senaste åtgärd väsentligt förestavades av ett växande *inre* tryck från den ännu anonyma, men dock genom olika kanaler för överheten kända folkmeningen, att de värnpliktigas tjänstetid på minst tre och vid specialvapnen fem år vore överdrivet lång och tillgången på vanliga förbrukningsartiklar alltjämt outhärdligt knapp. Nu har tjänstgöringstiden icke förkortats och lika litet har Kreml lovat att skicka exsoldaterna till konsumtionsvaruindustrierna utan till industrien och jordbruket, allt i överensstämmelse med Chrusjtjovs deklaration vid kommunistpartiets senaste XX kongress i vintras, att den tunga industrien, dvs. i främsta rummet rustningarna, skulle behålla sin prioritet gentemot övriga näringsgrenar. Malenkovs förespeglingar efter Stalins död om rikligare varuförsörjning för folket hade tidigare underkänts. Sibiriens uppodling skulle dock fortfarande främjas för att minska importen av livsmedel. Dulles erinrade därjämte att ingenting av det som Sovjetunionen företar sig i inrikespolitiken till sin sannings- och verklighetshalt kan verifieras. Man känner icke det exakta antalet divisioner och deras manskapsstyrka inom Sovjetarmén och kan därför icke bedöma innebörden av det senaste beslutet. Till sist inskräpte Dulles att de fria folken under sådana förhållanden icke böra lätta på sina försvarsbördor.

Atlantförsvarets i höst avgående överbefälhavare, general Gruenther, var ännu mera kritisk än Dulles i sina kommentarer. I ett tal i Edinburgh den 16 maj upplyste Gruenther, att han med sin stab under två år speciellt studerat ryssarnas militärpolitik och förvånat sig över att de, oaktat tillgången på olika slag av hypermoderna atomvapen, likväl hade 175 divisioner på benen, medan 100 divisioner skulle mer än väl förslå för lantstridskrafternas nuvarande uppgifter. Nu tyckas ryssarna behålla 112 divisioner — förutom de 70 å 80 divisioner, för vilka de östeuropeiska satellitstaterna skola svara, bland dem tyska östzonen, vilket tillåtit ryssarna att därifrån ta hem 30 000 man. Man borde också besinna att vid ett krigsutbrott de hemförlovade, långvarigt utbildade reservisterna genast skulle kunna inkallas, och om någon inknappning av befälskadern har man icke hört talas. General Gruenthers slutsats blev, att Sovjetblockets militärpotential, fränsett Kommunist-Kina, varifrån intet försports om sådana reduceringar, ingalunda försvagats utan alltjämt vore kapabel till ett blixtanfall. På den grund finnes ingen anledning för Atlantpakten att revidera sina strategiska målsättningar och taktiska medel. Det minimum av styrka, som fordras för att försvara »Mittel-Europa», hade hittills icke uppnåtts, vilket först kunde ske, sedan

Västtyskland blivit färdigt att lämna sitt bidrag, som var lika omistligt nu som för ett år sedan. Hänvisningen till Västtyskland var särdeles välbetänkt, enär Kreml icke minst åsyftade att förse upprustningens vedersakare med motargument. »Försvaret av hela Europa ämna vi ej åta oss», sade Gruenther, »men vi är lika fullt förvissade om att fienden skulle bli besegrad, om vi nu utsattes för ett angrepp.» Enligt Gruenther skulle det därför vara ett ödesdigert fel att dra andra konsekvenser av den ryska avsikten med en partiell demobilisering, som *icke* var ett steg i riktning mot avrustning. Förenta Staterna hade också minskat sin manskapsstyrka utan att därmed nedsätta sin militära slagkraft.

Måhända böra i samband härmed de informationer beaktas, vilka härstamma från en till München nyss anländ sovjetrysk officer vid namn Ovtjinnikov. Denne meddelade, att den senaste ryska begränsningen av manskapsnumerären berodde på en reorganisation av lantarmén, varigenom Kreml gjort en dygd av nödvändigheten. Arméstrukturen har omstöpts, vilket bl. a. framgick av att fältposten under flera veckor upphört att fungera, innan de nya förbandens nummer m. m. hunnit att fastställas. Därutöver kunde han berätta, att på order av regeringen sedan i fjol våras officerskåren och politrukerna skulle forcera utbildningen för offensiva operationer i överrumplande syfte. Generalstabschefen, marskalk Vasilevskij, hade gjort gällande, att ett blixtkrig med tillhjälp av kärnfysikaliska kampmetoder skulle erbjuda den bästa garantien för en snabb och fullständig seger.

Detta var den ryske officersflyktingens version, vilken näppeligen general Gehlens berömda spionagebyrå skulle ha givit offentlig spridning, såvida den icke rymde någon sanningskärna. Man må då undra hur marskalk Vasilevskij egentligen föreställer sig ett nutida blixtanfall? Den famösa ryska »ångvälten», som brittena med sådan längtan hösten 1914 såg nalkas Berlin, bestod av marscherande infanterister. Nu är den visserligen försedd med pansar och motoriserad, men har marskalken icke besinnat de tecken i skyn som »pingstundret» över Bikiniarkipelagen i Stilla havet utgjorde, då den senaste variationen av vätebomben exploderade med sådan kraft och med sådan eld, som icke kom från himlen utan från det helvete, vartill mänskligheten i ett nytt storkrig kan förvandla sin värld?

Gäller det Stalin? Den oväntade och tämligen oblyga detroniseringen av »folkens ledare», Stalin, har ådragit sig stor uppmärksamhet över hela världen. Den Moskva blint trogna kommunistiska pressen utanför Sovjet försöker instämma i de ryska officiella tongångarna, att förklara och släta över; den fria pressen spørjer efter anledningar och orsak. Man frågar sig med rätta: vilka äro de politiska eller propagandistiska realiteter, som ligga bakom den, även för kommunistiska förhållanden, drastiska och ideologiskt sett våldsamma omkastningen? Förklaringar, som gå ut på mera tillfälliga, personliga eller irrationella bevekelsegrunder kunna knappast godtagas med kännedom om den dominerande roll, som politisk propaganda och politisk-ideologiska synpunkter alltid haft i Sovjetunionen och säkerligen fortfarande inneha. Det finns all anledning tro, att den av Mikojan, Chrustjev o. a. på den nyligen avslutade kom-

munistkongressen i Moskva igångsatta kritiken av den förutvarande Stalinregimen i förväg noga dryftats, förberetts och övervägts. Med all sannolikhet ha de agerande även haft klart för sig en del av de faror och svårigheter, som de själva och den internationella kommunismen utsätta sig för, genom att plötsligt angripa de ståndpunkter och betraktelsesätt, vilka tidigare med lika stor iver kanoniserats. Bevekelsegrunderna till Stalinmytens slopande må då ha tätt sig för de nya makthavarna i Kreml så allvarliga och vägande, att eventuella förutsedda obehag och ideologiska komplikationer togos med på köpet.

En del skribenter som hittills ha yttrat sig i ämnet, ha som en av orsakerna till kritiken av Stalindespotin velat se även någon sorts moralisk reaktion. De nuvarande styrande skulle ha insett meningslösheten och farligheten av en till sin spets driven despoti och tröttnat på denna. Delvis skulle även den nya ryska utrikespolitiska given, som förordar avspänning och koexistens, indirekt ha medverkat till Stalinkritikens uppkomst, för att liksom ytligt manifesteras Kremles numera smidigare och mera förtroendeingivande hållning.

Den omtalade tankegångens största fel är emellertid, att man ser på de ryska politiska och ideologiska aspekterna utifrån västerländsk synpunkt och värderar dem enligt västerländska moralbegrepp. Moraliska hämningar i vår mening äro dock helt främmande för den kommunistiska världen. Dess handlingssätt dikteras i regel av dess egen moralkodex, som i de flesta fall ter sig för oss amoralisk och opportunistisk. Hur skulle man även på allvar kunna tänka sig, att de under decennier av Stalinregimen garvade smådespoter, som just på grund av sin hårdhet, cynism och opportunism klarat sin position och livhanke, nu plötsligt gripits av moralisk iver och handlat enligt denna? Ännu mindre kan detta förutsättas med tanke på att samma »kollektiva ledarskap» icke så länge sedan kvickt och oförbehållsamt blivit av med en av sina forna kumpaner och medsammansvurna, Berija. Västerländska moralbegrepp och principiella synpunkter kunna nog knappast leda till någon förklaring av den skedda omkantringen inom Kremles murar.

Försöka vi däremot, så gott det går, försätta oss i de agerandes situation, få en del problem genast en annan aspekt. Det säger sig självt, att vid Stalins död var hela den ledande administrationen över det väldiga sovjetriket i blint Stalintrognas händer. Andra släpptes helt enkelt icke fram. Samtidigt hade den bortgångne despoten själv frenetiskt sett till, att ingen av hans gelikar skulle få någon större ryktbarhet bland folkets bredare lager. Detta skulle icke ha varit i despotens intresse. Därför fanns det icke heller i allmänhetens ögon vid hans bortgång ledande personligheter eller hjältar av större måttstock i Sovjetunionen. Men det fanns gott om ämnen till sådana, män, som under årens lopp blint hade tjänat Stalin och mot vilka han, genom att icke låta arkebusera dem, hade visat sitt förtroende. Som vi dock redan ha kunnat bevittna, fanns det emellertid ingen självskriven efterträdare, som utan vidare skulle ha kunnat axla den döde diktatorns mantel.

Den politiska kamarilla, bestående av Malenkov, Chrustjev, Bulganin, Molotov m. fl., som sedermera övertog makten, kände snart mycket tydligt på sig, att den varken inrikes- eller utrikespolitiskt kunde nå en fastare

auktoritativ ställning, så länge Stalinkulten var vid liv. De voro och förblevo endast personer i skuggan av den mytiske fältherren, politikern och ideologen. Ja, och vem kunde dessutom säga, att just de voro de självskrivna efterträdarna på den tomma tronen, när det synbarligen fanns så många med nästan lika stora rättigheter och antagligen även pretentioner? Den enda möjligheten för de nya styrande att hävda sig i detta läge var alltså att slå Stalinmyten i spillror. I det därvid tillfälligt uppstående politiska vakuum har den, som sitter vid makten, även de största utsikterna att hävda sig och öka sin auktoritet. Samtidigt sätts alla medtävlare i maktutövningen såsom varande f. d. Stalintrogna ur spel och komma successivt att utestängas. Äro icke marskalk Kuznetsovs och biologen Lysenkos avskedanden ett första tecken på denna i Sovjetunionen så ofta tidigare inslagna väg? I den pågående utrensningen komma de styrande noga att se till, att bannlysningens strålkastare riktas utåt, mot medtävlare och ovänner, och icke drabbar dem, som egentligen äro mest ansvariga för Stalindespotins och -mytens tillkomst, dem själva.

Utom de påtalade maktpolitiska skälen finns det tydligen även andra vitala orsaker för de nuvarande styrande i Kreml att snarast möjligt bli av med Stalinmyten. Stalinkulten står nämligen hindrande i vägen för den hegemoni, som Moskva hittills ägt bland de kommunistiskt styrda länderna samt inom världskommunismen. Det påstås, tydligen med rätta, att efter Stalins död det röda Kinas diktator och Stalins lärjunge, Mao Tse-tung, i världskommunismens ögon faktiskt i stor utsträckning axlat hans mantel. Särskilt gäller detta de asiatiska länderna, där med tanke på den allmänt utbredda antikoloniala stämningen, icke heller ryssarna äro så särskilt väl sedda. Vid Stalinmytens fortsatta upprätthållande skulle det ha kunnat ske en förflyttning av det kommunistiska Mekka från Moskva till Peking, emedan Mao Tse-tung, på grund av sin stora popularitet bland folken i Asien, mera skulle vara ägnad att efterträda Stalin som ledare av världskommunismen än de relativt okända Chrustjev och Bulganin. Att något dylikt icke alls skulle passa in i Moskvats imperialistiska ambitioner om världshegemonin, är uppenbart. Mot denna bakgrund kan väl även ses Chrustjevs och Bulganins brådstörtade Asienrundresa före sista årsskiftet.

Den av Kreml förordade detroniseringen av Stalin och det samtida fördömandet av personkulten för övrigt vända sig således icke endast mot de inhemska diktatorsämnen. Den riktar sig säkerligen även som en preventivåtgärd mot sådana kommunistledare i andra länder, vilka ev. skulle vilja sätta sig på tvären mot Moskvats hegemoni. De styrande toppfigurerna i satelliterna och i de kommunistiskt influerade länderna ha redan tvingats instämma i Moskvats tongångar och därigenom på nytt, åtminstone ytligt sett, manifesterat sin beroendeställning gentemot Kremls diktat. I praktiken drabbar denna skenheliga diktatorsbannlysning utom Tito, vilken väl icke bryr sig så mycket om den, framför allt Kinas Mao Tse-tung, den mest framstående och därför ur Kremls synpunkt i tävlan om världshegemonin den farligaste av de nuvarande kommunistpamparna. Mao har som bekant icke heller helhjärtat anslutit sig till Kremls nya giv, som är på väg att undergräva även hans egen auktoritet och maktställning.

Den nya propagandistiska linjen i Kreml har alltså tydligen icke så mycket att göra med värdering eller omvärdering av Stalins personlighet, hur många orättvisor och våldsdåd han än må ha begått under sin tid som enväldshärskare. Den moraliska sidan av saken bry sig smådespo-terna i Kreml säkerligen icke alls om, för sådana skrupler borde de san-nerligen icke misstänkas. Tvärtom, de fortsätta i den sanna stalinismens anda: att över liken (även denna gång i bokstavlig mening) hävda sin maktställning och främja sovjetryska imperialistiska syften.

Eerik Laid.

Sigmund Freud — Den 6 maj 1856 föddes i Österrike Sigmund Freud. **ett hundraårsminne.** Efter grundläggande medicinska studier kom Freud först att ägna sig åt studiet av nervsystemets byggnad hos en lågt stående fiskart. Av ekonomiska skäl fick han emellertid snart nog lämna detta studium och i stället taga plats som sjukhusläkare. Han studerade fysiologi hos fysiologen Brücke och blev assistentläkare hos hjärnanatomen Meynert. Vid sidan av sjukhusarbetet studerade han förlängda märgens anat-omiska byggnad i mikroskop och förberedde sig att övertaga Meynerts föreläsningar i hjärnanatomi. Han ämnade specialisera sig på organiska nervsjukdomar, publicerade några skrifter och fick ett visst renommé som neurolog. På våren 1885 blev han docent i neuropatologi.

Avgörande för Freuds vidare utveckling som nervläkare blev nu hans resa till Paris, där han 1885—1886 studerade den berömde franske anat-omen Charcots metoder att bota hysteriska och organiska nervsjukdomar genom att försätta patienterna i hypnos. På hemvägen från Paris stannade han i Berlin och studerade ett tag nervsjukdomar hos barn, då han fått löfte att vid återkomsten till Wien få upprätta en specialavdelning för nervsjuka barn. Följande år publicerar han också några arbeten om enkel- och dubbelsidiga hjärnförlamningar hos barn. 1891 kommer ett större arbete om afasier och två år senare publicerar han tillsammans med sin kollega J. Breuer ett arbete om hysteriens psykiska bakgrund.

I detta redogör Breuer för hur han redan 1880—1881 lyckats bota en patient från hysteri genom att försänka vederbörande i hypnos, varefter han under denna lyckats framdraga ur medvetandet de undertryckta och förträngda konfliktämnen, som först framkallat de hysteriska reak-tionerna. Arbetet väckte ett visst uppseende och Freud beslöt sig för att i sin praktik tillämpa samma metoder. Snart fann han emellertid att hypnosen inte alltid gav önskat resultat men att man då ändå kunde komma åt patientens undermedvetna konfliktämnen genom att under en längre tid helt enkelt låta patienten berätta om sig själv vid varje läkar-besök. Då hände det, ofta kanske inte förrän efter dussinet besök, att ur medvetandet dök upp undanträngda konfliktämnen, som läkaren kunde se varit anledningen till uppkomna hysteriska förlamningssymptom och neuroser. När detta blivit klart för patienten, försvunno de sjukliga symp-tomen raskt.

Sedan Freud i upprepade fall på detta sätt funnit orsaken till hyste-riska symptom, som han tidigare helt i likhet med de flesta hjärnana-tomerna helt tillskrivit störningar i hjärncentra eller nerver, insåg han att läkarnas ordinationer i dylika fall varit närmast meningslösa och

övergick nu helt till utfrågningsmetoder, som han sammanfattade under beteckningen psykoanalys.

Allt eftersom hans undersökningsmaterial hopades fann han nu också, att hysteriska reaktioner, neuroser, fobier, hämningar och komplex av allehanda slag ofta hade sin grund i människornas sexuella förhållanden och att påträffade perversiteter ofta kunde ledas ända tillbaka till den tidigaste barndomens upplevelser. Han tyckte sig finna, att barn stå i ett sexuellt förhållande till sin mor och på så sätt automatiskt komma i motsättning till sin far och att vår kultur med kyrka, religion och juridiska lagar klavbinder människorna och hindrar deras driftsutlevelse med de ofta konstaterade neuroserna som följd. Genom hans påvisande av sexualitetens stora roll i människornas liv kom han att påverka inte bara sin samtids utan kanske ännu mer vår egen tids syn på dessa frågor. Inte minst psykoanalytiskt värdefulla fann Freud sina patienters drömmar vara. Dessa kunde ofta ge nyckeln till patienternas sjukdomssymptom och härmed var vägen till botande ofta klar.

Sina rön och erfarenheter samlade Freud i ett 20-tal större arbeten, som publicerades från sekelskiftet fram till 1930-talet. 1902 blev han e. o. professor och 1920 ordinarie professor i nervpatologi. Efter Anschluss fick han som jude fly till England där han dog den 23 sept. 1939 i en ålder av 83 år. Han var då en världsberömd ehuru fortfarande mycket omstridd person. Eftersom den psykoanalytiska framgången inte behöver ha något samband med utfrågarens kunskaper i medicin, ansåg Freud att medicinsk utbildning inte vore erforderlig utan snarare en belastning för hans lärjungar. Vad som fordrades var i stället en utbildning i den psykoanalytiska arbetsmetoden, skarpsinnig iakttagelseförmåga och intresse för människor med deras många problem. Detta kunde naturligtvis de med långa medicinska studier utbildade psykiatrikerna och neurologerna inte tolerera och därför motarbetades både Freud och hans lärjungar häftigt och inte utan framgång bl. a. i Tyskland. Större intresse väckte hans läror i den engelskspråkiga världen.

Hans rättframma framläggande av sexualitetens stora roll för människornas bristande anpassning i kultursamhället, väckte naturligtvis också stort motstånd — inte minst kring sekelskiftet, då allt sexuellt fortfarande var i hög grad belagt med tabuföreställningar. När han sedan till råga på allt hävdade, att även de små barnen voro offer för drifternas spel, var det inte att undra på att hans läror lockade till sträng kritik. Själv ställde sig både Freud och hans lärjungar starkt avvisande till kritikerna, då de inte utan skäl hävdade, att man för att ha lov att kritisera psykoanalysen måste vara fackman själv på området och sådana funnos ju inte utanför psykoanalytikernas egen trånga krets!

I vår tid, då människornas sexuella beteenden äro i stora drag klarlagda och bättre kända än förr, ha vi större förmåga att se storheten i Freuds gärning och ge hans insats vårt erkännande. Vi veta också, att andra affekter, såsom t. ex. fruktan, lika lätt ge upphov till neuroser som de sexuella förhållandena. Men det förhållandet, att ca 1 500 psykoanalytiker den dag som i dag är verka i Freuds fotspår, visar kanske mer än något annat psykoanalysens stora värde för vår tids många jäktade, och ej sällan neurotiska människor.

Valet i Österrike — De 82 mandat, som det borgerliga katolska folkpartiet vid valet i Österrikes nationalråd (andra kammare) den 13 maj hemförde mot socialdemokraternas 74, te sig kanske icke så imponerande på papperet. Men bilden blir klarare, om man besinnar, att folkpartiet härmed i alla fall fick ett försprång på 5 % av nationalrådets allt i allt 165 mandat. Vid det förra valet i februari 1953 fingo socialdemokraterna emellertid med sitt då till 1 818 000 röster uppgående väljaretal 37 000 mera än folkpartiet, ehuru på grund av valkretsindelningen folkpartiets mandattal ändå blev 74 mot socialdemokraternas 73. — Den röstvinst, som för de två stora partierna *måste* bli följderna av, att de två småpartierna (»frihetspartiet», efterföljaren av »de oavhängigas förbund» — VdU — och kommunisterna), som väntat ledo ett förintande nederlag, resulterade för folkpartiet med sina numera över 2 miljoner röster i en röstökning av över 218 000, medan socialdemokraterna fingo nöja sig med en höjning av 35 000. Folkpartiets andel av samtliga giltigt avgivna röster steg sålunda från 41,26 till 45,96 och socialdemokraternas endast från 42,11 till 43,04; frihetspartiets och kommunisternas åter sjönk från 10,9 till 6,5 resp. 5,3 till 4,4 %.

Valutgången fick dessutom en viss prägel genom att socialdemokraterna ha gått tillbaka i hela det »röda Wien», även i dess arbetardistrikt. Detsamma gäller för en del städer och industriorter i det omgivande Niederösterreich. En del traditionsenligt socialdemokratiskt väljande arbetare tycks icke blott ha uteblivit från valurnorna utan anses, efter experters analys av enskilda resultat, rentav ha röstat på folkpartiet.

»Frihetspartiet» har fallit offer för de inre striderna mellan den grupp av VdU's anhängare, som bekänna sig till en borgerlig-liberal samhällssyn, och de, som ännu icke kunnat frigöra sig från sin bekännelse till den nu döda och begravda austronazismen. Under första republiken kunde de nationella mellanpartierna, som få gälla som föregångare till VdU, resp. frihetspartiet, utgöra en i viss mån utjämnande faktor mellan de två andra i det stora hela redan då jämnstarka partierna, ehuru de icke på långt när då spelade samma roll som i kejsarstaten, där de tysknationella voro de starkaste i jämförelse med de två andra större partierna bland monarkiens tyska väljarkår, de kristligt-sociala och socialdemokraterna.

Kommunisterna, som ju under den föregående tioåriga ockupationstiden haft ett mäktigt stöd hos den ryska besättningsmakten, ha ändå aldrig kommit över 5 % av väljarna och 5 mandat, till sist endast 4. Nu ha de krympt till 3 mandat och ha därmed som politisk faktor satts ur spelet, så mycket mera som de österrikiska socialdemokraterna aldrig ett ögonblick funderat på något slags form av »folkfront». Före valet hade man emellertid trott, att kommunisterna skulle få vissa chanser, sedan de icke längre kunde uppträda som omedelbara hantlangare åt ryssarna.

Om de kretsar, som frihetspartiet hade föresatt sig att samla, komma att bli av någon betydelse överhuvudtaget, kan man nu lika litet svara på som frågan, om folkpartiet kommer att genom en modifiering av sin politiska ideriktning åt detta håll erkänna det faktum, att de ha strömmen av väljare från det nationellt-liberala lägret att tacka för den fram-

gång, som man knappt inom partiets egen ledning hade hoppats på. — En del yttranden av politiker ur folkpartiet tycks i alla fall tyda på en sådan modifiering.

Som i häfte 4 av denna tidskrift blivit mer utförligt belyst, dominerades valrörelsen av frågan om dirigerad ekonomi contra fri marknadshushållning, sådan den särskilt framträdde i tvisten om den utövande makten i oljefälten och om de av ryssarna övertagna företagen i allmänhet. Målsmännen för dessa tvänne tendenser voro finansministern dr Kamitz för folkpartiet och ingenjör Waldbrunner i egenskap av minister för de förstatligade företagen för socialdemokraternas del. — Dessa problem kommo emellertid ingalunda renodlade till synes, utan de skymdes av en mängd detaljfrågor, som det för den i ekonomiskt-politiska frågor oinvigde var svårt att överblicka, så att en socialdemokratisk framgång alls icke tycktes omöjlig. Men resultatet blev en besvikelse för socialdemokraterna och deras anlopp för att återerövra den ställning som det största partiet, vilken de aldrig kunde uppnå efter 1919, gick om intet.

Detta valresultat är ett i sanning lysande bevis för den österrikiska befolkningens politiska mognad. Om ett särskilt livaktigt politiskt intresse vittnar även, att efter en vid slutet av första frihetsåret endast med olust upptagen valkamp antalet röstande uppgick till 95 % mot 97 % år 1953. Denna i andra demokratier enastående röstningsfrekvens kan icke bortförklaras med valplikt. Ty en sådan består endast i Tyrolen, Vorarlberg och Kärnten. Dessa provinser omfatta emellertid endast 15 % av Österrikes väljarkår och de andra provinserna hade ett lika högt medeltal.

Vad skall nu ske efter valet? Det är uppenbart, att koalitionen mellan folkpartiet och socialdemokraterna bör fortsätta. Teoretiskt kan man visserligen tänka sig ett block mellan folkpartiet och frihetspartiet. Dock räknar ingen på allvar med denna möjlighet. Men det är klart, att socialdemokraterna måste finna sig i den konsekvensen av folkviljan, att tyngdpunkten i den nya koalitionen måste väga över åt folkpartiets håll. Socialdemokraterna ha tryckt alltför hårt på sin makt i såväl i offentliga administrationen som företagen, där det även har förekommit en del övergrepp från fackföreningarnas sida. Nu äro de tvungna att resignera inför det faktum, att »Königreich Waldbrunner» nödgas underkasta sin struktur en omprövning med hänsyn till behovet av större utrymme för företagsamheten. Även om det icke har inträtt en omkastning, så får man dock tala om en strömkantring. Förbundskansler Raab formulerade folkpartiets ställning sålunda, att valutgången icke hade gjort hans parti övermodigt eller segerdrucket, men att det av väljarna uttalade förtroendet icke finge svikas.

Britannien »The history of England is the history of progress»
bemannar sig. skrev Macauley stolt och — sanningsenligt för ett-
hundra år sedan. I mångdubbelt måtto gällde satsen ännu fram till det
ödesdigra 1914, varefter Harald Hjärnes mardröm vid sekelskiftet om

»germanernas peloponnesiska krig» till vår världsdels olycka vållade dess starkaste stater obotliga skador. Särskilt efter 1945 kan för Storbritanniens del Macauleys tes vändas till sin motsats. Churchill vägrade visserligen att medverka vid brittiska imperiets avveckling, men denna procedur har likafullt pågått inför våra ögon under det senaste decenniet utan att kunna hejdas av Churchill. Labourregeringen hade folkviljans mandat 1945—51, då regressen ägde rum, och när Churchill återfick styret, tvangs även han av ogynnsamma förhållanden att frivilligt avstå från britternas sista stora bas i Orienten, Suezkanalzonen med dess garnison på 80 000 man, som bl. a. var en garanti för de livsviktiga oljekällorna i Främre Asien och för Israels existens, vilken personligen låg Churchill varmt om hjärtat.

När Sir Anthony Eden våren 1955 som premiärminister Churchills efterträdare granskade vad som återstod av Storbritanniens besittningar före 1914 fanns förvisso Samväldet kvar, men av dess exotiska medlemmar begärdes blott en bekännelse av samma platoniska art som anslutningen till F.N.; flerstädes har tillika monarkin avkopplats som förbindelselänk. Av Samväldets vita stater är Canada en utomordentlig tillgång med en så förstklassig ekonomi, att telningen vuxit det permanent inflationshotade och pundsvaga moderlandet över huvudet. Australien och Nya Zeeland äro heljutet brittiska, men andra världskriget ådagalade, att U.S.A. var deras enda säkra skydd mot den gula faran — japanska ubåtar trängde en gång under skottlossning ända in i Sydneys hamn! — och de ha därför slutit en militärallians med U.S.A. som Storbritannien trots protester ej anmodats att biträda. Sydafrikanska Unionen är som bekant på glid mot republik och iakttar emot Samväldet en sorts »Apartheid», som icke bådär gott för framtiden. De forna kronkolonierna i Västafrika betraktas, framför allt av sig själva som mogna för autonomi och aspirantskap i Samväldet.

Som baser för sin intill världskriget oceanbehärskande örlogsflotta förfogade Storbritannien över en rad befästa positioner från Gibraltar till Hongkong med mellanliggande Malta, Alexandria-Suezkanalzonen, Aden, Trincomalee på Ceylon och Singapore. Utom Alexandria-Suezkanalzonen, som ersatts av Cypern, äro alla dessa baser alltjämt i brittisk ägo men alltmer omstridda och hotade. På Malta är bråket av inhemsk natur och skall biläggas genom territoriets direkta representation i brittiska underhuset, om det nu kan tygla tendenserna till separatism. På Spaniens vägnar har Franco aldrig givit avkall på Gibraltar men anser det tydligen inoportunt att f. n. aktualisera den latent konflikten. Desto oroligare är det på Cypern och såväl i Aden som i Singapore pyr upprorsbranden mot britterna. I Hongkong med dess två miljoner kinesiska innevånare är det lugnt, men Hongkong liksom det närbelägna portugisiska Macao är ju en munsbit för den kinesiska drakens röda mandariner, som ännu dröja därför att Hongkong är en uppskattad smugglarbräsch i Västmakternas partiella varubojkott av Pekingregimen, för vilken dessutom Formosa ännu ter sig som det angelägnaste problemet.

Nu ha Eden och hans regering proklamerat, att det är slut med de ständiga reträtterna. Nyssnämnda basområden skola försvaras till varje

pris. Man må då spörja, varför Storbritannien i en tid, då flottorna förlorat sin tidigare betydelse och i varje fall Storbritannien som sjö- och luftmakt i ordets bokstavliga mening överflyglats av U.S.A. skall behöva sådana strategiska stödjepunkter, helst som enligt finansminister Harold Macmillans senaste utsago britternas nuvarande rustningsbörda är alltför betungande i relation till dels de ansträngda statsfinansernas resurser, dels de andra europeiska atlantstaternas militära prestationer. Det antydes också numera öppet, att Storbritannien om två år vore redo att avskaffa den allmänna värnplikten och som i framfarna tider enbart använda värvat manskap. Som motiv anges bristen på arbetskraft och behovet av mera långvarig träning för de specialister, som den moderna vapentechniken kräver. Billigare lär väl näppeligen detta alternativ bli, men Labour berövas ett populärt argument i sin politiska propaganda. Den konservativa regeringen föredrar måhända att själv vidta denna »reform» i defaitismens tecken istället för att påtrugas den utifrån av en traditionellt mot allmän värnplikt i fredstid städse antipatiskt inställd brittisk folkmening.

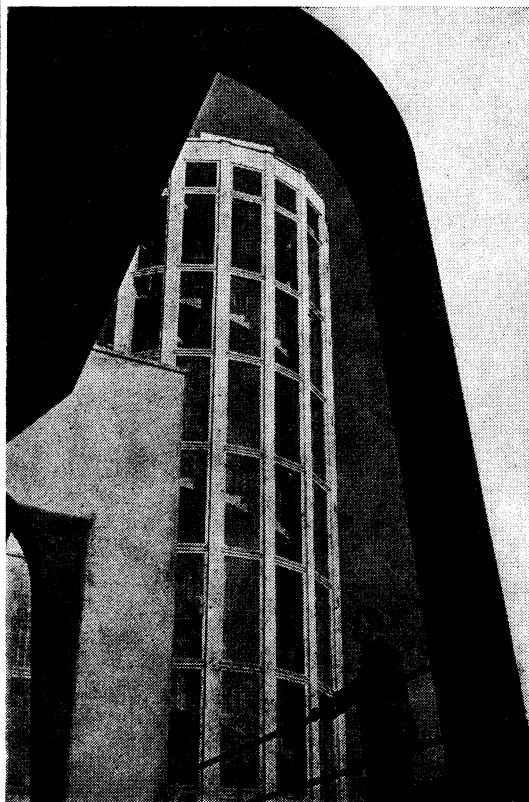
Det är heller icke främst i deras egenskap av militära nyckelpositioner och imperialistiska knappnålshuvuden, instuckna på en världsglob, som Storbritannien i dagens situation värdesätter de nyss uppräknade »pärlorna» i det halsband, som tillhörde den nu hart när legendariska drottning Viktorias kvarlåtenskap av sagolika kronjuveler. Av det skälet torde också flottbasen Trincomalee på Ceylon utan större betänkligheter kunna uppges, därest så skulle fordras av den nya radikala regeringen under »socialisten», den stormrike plantageägaren Salomon Bandaranaike, som vid nyval nyss besegrade den högt förtjänte förre premiärministern, Sir John Kotelawala, f. d. överste i anglo-indiska armén. Trincomalee har numera ingen väsentlig betydelse som marinstation. Cypern, Aden och Singapore äro desto viktigare, emedan de maktpolitiskt garantera Storbritannien den olja från Främre Asien och de dollarinkomster från Malackas tenn och naturgummi, varförutan Storbritanniens hela ekonomi skulle drabbas av en snar katastrof med oöverskådlig räckvidd.

Fältmarskalk Harding släpper förty icke Cypern som oundgänglig etapp för de flygburna styrkor, som Londonregeringen ämnar kasta in, ifall krisen i Orienten blir av krigisk art. Orientens mineraloljor äro lika livsnödvändiga för Väst- och Centraleuropa, Sverige med dess årligt växande oljeimport ej undantaget, som för Storbritannien. Dessa länder borde egentligen vara Edens regering tacksamma för dess angivna oryggliga beslutsamhet att hävda sina intressen — i nödfall med vapenmakt utan hänsyn till riskfyllda internationella komplikationer. Frankrike har på samma sätt ställts mot väggen ifråga om Algeriet, och det förefaller otänkbart, att amerikanarna skulle vilja sätta krokben för den dådkraftiga politik, som de i andra sammanhang ofta saknat och efterlyst hos dessa allierade. I de fria demokratierna klagas och klankas i stället över de hårda repressalier, som brittena tvingas att praktisera mot den tilltagande terrorn på Cypern av de grekisk-katolska och kommunistiska rebellerna, en terror, som också riktar sig mot den tjugoprocentiga turkisk-mohammedanska minoriteten. Man fördömer brittenas nödvärn, men bagatel-

Dagens frågor

liserar de våldsbragder, som begås av cyprioter, vilka svårt infekteras av nationalismens rabies. Denna farsot har även spritt sig till det adopterade moderlandet, där den tagit sig uttryck i ett hat mot britterna, som under halvtannat sekel likväl varit först det förtryckta, sedan det befriade men alltid fattiga Greklands bästa vän och välgörare.

BLÅ RAND CEMENT

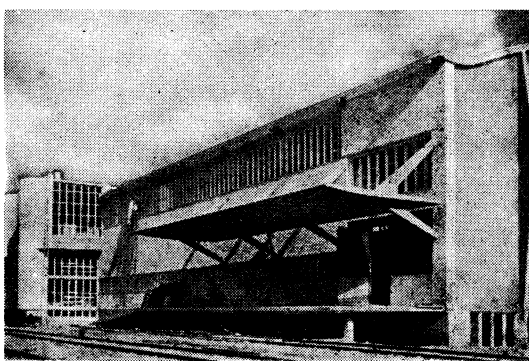

*kan förverkliga
konstruktörens
intentioner*

Många av vår tids stolta konstruktioner vore otänkbara om de ej kunde förverkligas i betong. Men de svenska betongkonstruktörerna har skickligt vetat utnyttja detta material.

Därför användes cement i ständigt stigande omfattning och till allt djärvare konstruktioner — konstruktören vet att han kan lita på cementet och på landets skickliga entreprenörer.

**Betong är ett beständigt material
— bygg därför beständigt med betong**

CEMENTA

MALMÖ

Stockholm

Göteborg